

Eduskunnan talousvaliokunnalle

Asia: HE 67/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ravitsemisyriyten uudelleentyöllistämisen tukemisesta ja toiminnan rajoitusten hyvittämisestä

Eduskunnan talousvaliokunta on pyytänyt Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry:ltä lausuntoa otsikkoasiassa. MaRa lausuu kunnioittavasti seuraavan.

Hallituksen esitys laadittiin varsin poikkeuksellisella tavalla. Asianosaisia kuultiin valmistelun aikana vain yleispiirteisistä asioista. Normaalia kuulemiskierrosta ei järjestetty. Tämän vuoksi esitykseen on jäänyt paljon ongelmallisia kohtia. Vaikka koronakriisin aikana on tarpeellista edetä nopeasti lainsäädännön valmistelussa, muutaman päivän lausuntoaika olisi ollut tarpeen. Näin menetellen lainsäädännön pahimmat ongelmat olisi voitu korjata, tai ainakin olisimme voineet saattaa ne lakia valmistelevan ministeriön tietoon.

Koska lausuntokierrosta ei ole järjestetty, MaRa joutuu käsittelemään tässä lausunnossaan monia sellaisia asioita, jotka olisi voitu korjata jo lausuntovaiheessa. Tämän vuoksi lausunnosta tulee seikkaperäinen ja pitkä.

Ravintola-alan yritysten taloudellinen tilannekuva

Ravintola-alan yritykset tekevät normaalioloissa 1 – 3 prosenttia voittoa liikevaihdosta laskettuna. Pari viime vuotta ravintola-ala on yltänyt vähän yli 3 prosentin liikevoittoihin. Toimialan yritykset kohtasivat kriisin tilanteessa, jossa vain harvalla yrityksellä oli taloudellisia puskureita. Ongelman kohtasivat niin pienet kuin suuretkin yritykset.

Kriisi iski nopeasti kaikkiin ravintola-alan yrityksiin. Asiakkaat katosivat ravintoloista nopeasti, mutta suuri osa kuluista kertyi pitkän aikaa ennen kuin ne pystyttiin sopeuttamaan heikkoon kysyntään. Henkilöstökulut saatiin sopeutettua kysyntään vasta 2 – 4 viikossa, vaikka MaRa ja PAM neuvottelivat lyhennyksiä yhteistoimintalain mukaisiin neuvotteluaikoihin.

ja lomautusilmoitusaikoihin. Osa kuluista kertyy vieläkin, vaikka liiketoiminta on pysähtynyt take away myyntiä -lukuun ottamatta.

Henkilöstökulujen, vuokrien ja muiden juoksevien kulujen kertyminen tyhjensi yritysten kassat, kun asiakkaita ei enää ollut. Yrityksillä ei ole rahaa verojen, palkkojen, vuokrien ja muiden laskujen maksuun. Moni yritys on joutunut jättämään maksamatta myös ennen rajoitustoimen aikaa ja sen aikana erääntyneet laskut. Lisävelkaantuminen ei ole vaihtoehto. Suuri osa yrityksistä ei edes saisi lainaa, kun luottokelpoisuus on heikko. Business Finlandin ja ELY-keskusten tuet eivät soveltuneet hyvin ravintolayrityksille. Ravintolayrityksille myönnettyjen tukien määrä on vaatimaton verrattuna ravintoloiden kärsimiin tappioihin. Hälyttävää on se, että heikossa tilassa ovat myös toimialan parasta tulosta ennen kriisiä tehneet yritykset.

Lukuisilla yrityksillä ei ole kassassa rahaa käynnistää toimintaa, kun ravintolat saadaan avata. On suorastaan nöyryyttävää, kun yritykset joutuvat ohjaamaan työntekijät liiketoiminnan käynnistämisen jälkeen palkkaturvaan, jotta työntekijät saisivat palkkansa.

Ravintola-alan alakulo jatkuu akuutin kriisin päättymisen jälkeenkin. Kukaan ei tiedä tällä hetkellä, milloin ihmiset haluavat liikkua ja kohdata toisen ihmisen. Toimialan selviäminen riippuu paljon myös siitä, millaisia rajoituksia eduskunta asettaa, kun ravintolat saavat aueta näillä näkymin 1.6.2020. Jos kaikki ravintolasektorit (esimerkiksi yökerhot) eivät voi aukaista oviaan vielä 1.6.2020 eduskunnan päättämän rajoitustoimen takia, valtion tulee korvata aiheutuneet vahingot 1.6.2020 jälkeenkin.

Myös ulkomailta Suomeen suuntautuvan matkailun elpymiseen menee vähintään vuosi, todennäköisesti kauemminkin. Sama koskee liikematkustusta. Ulkomaalaisten matkailijoiden ja liikematkailijoiden osuus on huomattava myös ravintolapalvelujen käytössä. Liikkumisrajoitukset ja yleisötilaisuuksia koskevat rajoitukset vaikuttavat myös ravintolatoimintaan, vaikka ravintoloiden sallittaisiinkin avautua 1.6.2020.

Toimiala palaa normaaliin aikaisintaan vuoden 2021 alkupuolella.

Hallituksen esityksen ongelmallisimmat kohdat

Korvausjärjestelmän monimutkaisuus

Hallituksen esityksessä esitetty korvausjärjestelmä on tarpeettoman monimutkainen. Hallituksen esityksen s. 8 on käsitelty esityksen tavoitteita. Tavoitteeksi on asetettu, että kohtuullinen hyvitys annettaisiin mahdollisimman viiveettä. Kompensaatiojärjestelyn tulee olla hallinnollisesti niin yrittäjille kuin viranomaiskoneistolle vähärasitteinen. On myös varmistettava tasapuolisuuden toteutuminen. Sen tulisi auttaa samassa asemassa olevien yritysten tilannetta yhtäläisin edellytyksin, ilman

riskiä kohtaantumisen vääristymisestä. Yritysten likviditeettitilannetta on tarkoitus edesauttaa myös toiminnan uudelleen käynnistysvaiheessa.

MaRa katsoo, että hallituksen esitys toteuttaa heikosti hallituksen esitykselle asettamat tavoitteet. Perustelemme näkemystämme myöhemmin tässä lausunnossa. Vahingonkorvausjärjestelmän tulisi olla huomattavasti yksinkertaisempi. Sen tulisi perustua vain menetettyyn myyntiin verrattuna samaan ajanjaksoon viime vuonna kuin mihin rajoitustoimet kohdistuvat tänä vuonna. 1.6.2019 jälkeen liiketoimintansa aloittaneille ravintoloille tulisi luoda myöhempi vertailuajankohta, johon myynnin menetystä verrattaisiin. Olemme tehneet oman esityksemme ravintoloiden sulkemisesta aiheutuneiden vahinkojen korvaamiseksi, joka on tämän lausunnon liitteenä.

Vahingonkorvauksen suuruus

Eduskunta edellytti vastauksessaan (EV 14/2020), että ravintolayrittäjien toimeentulon ja toimintaedellytysten kannalta kohtuulliset vahingot korvataan. Hallituksen esitys ei toteuta eduskunnan vastauksessa olevaa velvoitetta siitä, että ravintolayrittäjien toimeentulon ja toimintaedellytysten kannalta kohtuulliset vahinkojen korvaukset toteutetaan.

Valtion tulee korvata ravintoloille vahingot, jotka aiheutuivat siitä, että eduskunta päätti sulkea ravintolat. Kyse ei siis ole juridisesti tuesta, vaan vahingonkorvauksesta kuten eduskunta totesi vastauksessaan. Vahinkojen korvaamisessa on periaatteena täyden vahingon korvaaminen. Eduskunta kuitenkin rajoitti täyden korvauksen periaatetta päättämällä, että valtio korvaa ravintoloille kohtuulliset vahingot. Tätä täydentää lausuma ravintolayrittäjien toimeentulon turvaamisesta.

Hallituksen esityksessä esitetty noin 123 miljoonan euron korvaus ei ole kohtuullinen korvaus ravintoloille aiheutuneista vahingoista. Kysymys on pohjimmiltaan siitä, selviävätkö ravintolat ja niiden työntekijät rajoitustoimen ajasta ja sen jälkeisestä ajasta pienemmin vaurioin vai tapahtuuko sopeutuminen tuhansien yritysten konkurssien ja massatyöttömyyden kautta. Jälkimmäinen sopeutumistapa muodostuu kalliimmaksi myös valtiolle, kun ravintolayritykset eivät pysty maksamaan veroja valtiolle ja työttömyyden hoitamisesta aiheutuvat menot pysyvät korkeina.

MaRa ja Palvelualojen ammattiliitto PAM ovat esittäneet, että 350 miljoonan euron korvaus mahdollistaisi ennen rajoitustoimea, sen aikana ja heti sen päättymisen jälkeen palkkojen, verojen ja muiden laskujen maksamisen. Määrä ei ole suuri, kun sitä vertaa ravintola-alan vuosittain maksamien verojen määrään. Ravintolat tilittävät valtiolle vuosittain arvonnäkö-, alkoholijuoma- ja palkkaveroina 1,5 miljardia euroa. Esittämämme summa on vain 23 prosenttia siitä.

Ravitsemisliikkeiden (sisältää sivutoimiset ravitsemisliikkeet) arvonlisäverollinen myynti oli noin 1,2 – 1,3 miljardia euroa huhti-toukokuussa 2019 (ilman henkilöstöravintoloita noin 1 miljardi euroa). Arvonlisäverollinen myynti on huhti-toukokuussa noin 16 prosenttia korkeampi kuin tammi-helmikuun myynti. Ero vielä suurempi, jos henkilöstöravintoloiden myynti poistettaisiin. Nämä eivät ole tarkkoja lukuja. Tarkat luvut ovat veroviranomaisilla.

Valtion on korvattava myös henkilöstökuluja, koska ne juoksivat osalla yrityksistä vielä rajoitustoimen alkamisen 4.4.2020 jälkeenkin. Niiden osuus ravitsemistoiminnassa on noin 30 prosenttia liikevaihdosta.

Hallituksen esityksessä on todettu, että ravintoloiden myynti väheni ennen rajoitustoimen alkamista. Tämä pitää paikkaansa. Hallitus ja varsinkin pääministeri vetosi ennen rajoitustoimen alkamista voimakkaasti ravintoloihin, että ne sulkisivat ovensa ennen virallisen rajoitustoimen alkamista. Toimialan yritykset noudattivat pääministerin vetoomusta erinomaisesti. Vain yksittäiset, paljon mediahuomiota saaneet ravintolat eivät sulkeneet oviaan. Myös pääministerin voimakas vetoomus tulee ottaa huomioon vahingonkorvauksen suuruutta määriteltäessä.

Myös hävikki kasvoi rajoitustoimien tullessa voimaan, koska ravintoloiden varastossa pilaantui elintarvikkeita, ja etenkin alkoholijuomia.

MaRa katsoo, että 350 miljoonan euron vahingonkorvaus mahdollistaa ravintolatoiminnan jatkamisen rajoitustoimen päättyessä. Sen maksaminen on tarkoituksenmukaista myös sen vuoksi, että se mahdollistaa lomautettuina olleiden työntekijöiden kutsumisen takaisin töihin ja pienentää valtion työttömyyden hoitamisesta aiheutuvia menoja. Se vähentää myös ravintolayritysten konkurssiuhkaa ja auttaa omalta osaltaan ravintolaelinkeinoa palaamaan lähemmäs normaalitilaa ja tuottamaan verotuloja valtiolle. Esittämämme 350 miljoonan euron korvauksen tulisi perustua yksinomaan yrityksen menettämään myyntiin käyttäen vertailukohtana huhti-toukokuun 2019 myyntiä.

Hallituksen esitys on isoja yrityksiä syrjivä

Koska kysymys on yritykselle aiheutuneen vahingon korvaamisesta, yrityksiä ei voida asettaa erilaiseen asemaan sen mukaan, kuinka suuri myynti ravintolayrityksellä on. Isojen yritysten syrjiminen on myös vastoin hallituksen esityksen sivulla 8 todettua lausumaa, että korvausjärjestelmän on varmistettava tasapuolisuuden toteutuminen. Sen tulisi hallituksen esityksen sanoin edesauttaa samassa asemassa olevien yritysten tilannetta yhtäläisin edellytyksin. Isojen yritysten syrjiminen ei ole perusteltua

senkään vuoksi, että Business Finlandin kehittämistuen ylärajana on 250 työntekijää työllistävä yritys.

Vahinkojen korvaaminen tasapuolisesti yrityksille on oikeudenmukaista siinäkin suhteessa, ettei yritysjohtajan valitsema yritysrahoitus määrää korvauksen suuruutta. Oikeudellista perustetta ei ole sille, että kaksi ravintolayritystä, joissa molemmissa on 200 miljoonan euron liikevaihto ja 200 ravintolaa, olisivat korvauksen suhteen eri asemassa sen mukaan, onko jokainen ravintola erillinen osakeyhtiö vai ovatko kaikki ravintolat yhdessä osakeyhtiössä.

Hallituksen esityksen kohdassa 10.4.2 perustellaan syrjimistä sillä, että isoilla yrityksillä on skaalaetu ja parempi neuvotteluvoima. Perustelujen mukaan mitä enemmän ravitsemisyriksellä on myyntiä, sitä enemmän siitä jää katetta esimerkiksi toimitilan kutakin vuokraneliötä kohti. Perusteluissa todetaan edelleen, että isommalla yrityksellä on tosiasiallinen mahdollisuus neuvotella vuokratason alentamisesta rajoitusvelvoitteen ajaksi.

Hallituksen esityksessä kuvattu skaalaetu ja neuvotteluvoima liittyvät ravintolatoiminnassa raaka-ainehankintoihin, jotka ovat muuttuvia kustannuksia. Lakiesityksessä todetaan selkeästi, että hyvitystä ei makseta muuttuvista kustannuksista. Skaalaetu ja neuvotteluvoima eivät vaikuta kiinteisiin kustannuksiin. Sähkömaksut ovat samansuuruisia ja vuokranantaja mitoittaa vuokran huoneiston arvon perusteella. Vuokrasopimukset syntyvät usein tarjouskilpailun perusteella, jolloin on selvää, ettei mitään skaalaetua ole olemassa. Suuret yritykset eivät ole pystyneet neuvottelemaan rajoitustoimen ajaksi parempia ehtoja kuin pienet. Ratkaisevaa vuokraneuvotteluissa on ollut vuokranantajan päättämä linjaus vuokrien alentamisesta.

Rajoitustoimet ovat vaikuttaneet yhtä lailla negatiivisesti niin pieniin kuin suuriinkin yrityksiin.

Isot yritykset ovat lomauttaneet käytännössä koko henkilökuntansa. Tähän asti isot yritykset ovat selviytyneet lomautuksilla. Tilanne alkaa muuttua huonommaksi ja lomautukset ovat muuttumassa irtisanomisiksi. Kun isot yritykset alkavat irtisanoa henkilöstöään, kyse on aina sadoista tai jopa tuhansista henkilöistä.

MaRa katsoo, että hallituksen esitys on suuria yrityksiä syrjivä vastoin hallituksen kompensatiojärjestelmälle asettamia tavoitteita. Hallituksen esityksen perusteet isoja yrityksiä syrjiville menettelytavoille eivät ole hyväksyttäviä. Koska kyseessä on rajoitustoimesta aiheutuvien vahinkojen korvaaminen, ei tuki, laissa ei voida asettaa yrityksiä eriarvoiseen asemaan sen mukaan, kuinka suuri niiden myynti on. Jokaiselle yritykselle on korvattava vahingot saman korvausprosentin mukaan riippumatta siitä, onko se suuri vai pieni.

Tämän vuoksi esityksestä tulee poistaa toiminnan rajoitusten hyvityksen enimmäismäärä 500 000 euroa, hyvitysosuuden pieneneminen 5 prosenttiin, jos vertailuluku on yli miljoona euroa sekä uudelleentyöllistymiskorvauksen 800 000 euron enimmäismäärä.

Henkilöstöravintolat ovat esityksen mukaan jäämässä vahingonkorvauksen ulkopuolelle

Hallituksen esityksessä vahinkojen korvaamisen ulkopuolelle on jätetty henkilöstöravintolat. Eduskunta salli suljetulle asiakaspiirille tarkoitettujen henkilöstöravintoloiden olla auki. Tämä aiheutui huoltovarmuussyistä ja toisaalta siitä, että avoinna olevien tuotantolaitosten henkilöstö saisi terveellisen lounasruoan tai muun ruoan.

Myös nämä yritykset ovat kärsineet huomattavia myynnin menetyksiä muun muassa asiakasyritysten lomautusten ja etätyön tekemisen huomattavan yleistymisen vuoksi valtioneuvoston suositeltua etätyön tekemistä. Myös näiden yritysten tulisi kuulua vahinkojen korvaamisjärjestelmän piiriin. Nehän saisivat korvauksen vain menetetyistä myynnistä, joten ne eivät saisi oikeudetonta etua. Henkilöstöravintoloiden myynti on vähentynyt ennakkotietojemme mukaan 80 prosenttia huhtikuussa 2020 verrattuna edellisen vuoden huhtikuuhun. Henkilöstöravintoloiden epäoikeudenmukaista kohtelua käsitellään yksityiskohtaisemmin jäljempänä lakiesityksen 1 §:n kommentteissa.

Henkilöstöravintolasektorin sisällä erityisen huonossa asemassa ovat koulujen, ammattikorkeakoulujen, yliopistojen ja muiden oppilaitosten ravitsemisliikkeet. Kun eduskunta päätti lopettaa lähiopetuksen ja siirtyä etäopetukseen, näiden ravitsemisliikkeiden toiminta loppui kokonaan. Myös niillä tulee olla oikeus vahingonkorvaukseen siltä ajalta, kun eduskunta on määrännyt ravitsemisliikkeet kiinnipidettäviksi. Oppilaitoksissa sekä sosiaali- ja terveydenhuollossa toimivien ravitsemisliikkeiden myynti on arvonlisäverotonta. Vahingonkorvauksen tulee perustua arvonlisäverottomaan myyntiin sen osalta.

MaRa katsoo, että valtion tulee korvata henkilöstöravintoloille niille aiheutuneet vahingot. Ne eivät saa oikeudetonta etua, koska vain myynnin menetys korvataan. Erityisen huonossa asemassa ovat oppilaitosten ravintolat, joilta liiketoiminta on loppunut käytännössä kokonaan.

Myynnin menetyksen vertailukuukaudet

Hallituksen esityksen mukaan myynnin vertailukuukausina pidetään tämän vuoden tammi- ja helmikuuta. Ravintola-alan myynti tammi-helmikuussa

on paljon pienempi (noin 16 prosenttia) verrattuna huhti-toukokuun myyntiin. Oikea vertailukohta olisikin vuoden 2019 huhti-toukokuun myynti.

Tammi-helmikuun myynnin käyttäminen vertailukohtana on epäoikeudenmukainen koko ravintola-alalle kysynnän vähäisyyden vuoksi. Erityisen syrjivä se on kesäravintoloille, jotka avaavat ovensa huhti-toukokuussa. Ne menettävät erinomaiset myynnit pääsiäiseltä, vapulta ja äitienpäivältä, mutta eivät saisi hallituksen esittämässä mallissa kumpaakaan korvausta, ei lakiesityksen 3 eikä 5 §:n mukaan.

Jos eduskunta siirtää vertailujakson esityksemme mukaisesti viime vuoden huhti-toukokuuhun, laissa tulee ottaa huomioon sellaisten ravintoloiden vahinkojen korvaaminen, jotka ovat aloittaneet toimintansa 1.6.2019 jälkeen. Näille ravintoloille tulisi luoda muu vertailuajankohta, joka osoittaisi niiden kärsimät vahingot.

Koska arvonlisäverollisen myynnin tiedot tulevat huhtikuulta 2020 vasta 12.6.2020 ja toukokuulta 2020 vasta 12.7.2020, valtion tulisi maksaa ravitsemisyrietyksille vahinkoja jo ennakoidusti vastaavalla tavalla kuin hallituksen esityksessä on esitetty.

MaRa katsoo, että myynnin menetyksen vertailuajankohtaa tulee muuttaa. Oikeudenmukainen ja vahinkojen määrää paremmin kuvaava vertailuajankohta on viime vuoden huhti-toukokuu. Huhtikuun 2019 myyntiä verrattaisiin huhtikuun 2020 myyntiin ja toukokuun 2019 myyntiä toukokuun 2020 myyntiin. 1.6.2019 jälkeen liiketoiminnan aloittaneille yrityksille tulee luoda oma myynnin vertailuajankohta. Vahingonkorvausta tulisi maksaa jo ennen kuin viranomainen on vahvistanut huhtikuun 2020 ja toukokuun 2020 arvonlisäverollisen myynnin määrän.

Business Finlandin ja ELY-keskusten kehittämistukien ja rajoitustoimen vahingonkorvauksen keskinäinen suhde

Hallituksen esityksen sivulla 9 todetaan, että mahdolliset koronaepidemiaperusteiset tuet ELY-keskuksista tai Business Finlandilta vähennettäisiin hyvityksen määrästä.

Esitys on ristiriidassa hallituksen esityksen sivulla 6 todetun kanssa. Siellä todetaan, ettei ELY-keskusten ja Business Finlandin rahoitusta voida käyttää menetetyn kassavirran kattamiseen, operatiivisiin palkkakuluihin, olemassa olevan toiminnan suoraviivaiseen toimenpanoon tai operatiiviseen tuotantotoimintaan eikä liiketoiminnasta häiriöistä aiheutuvien tappioiden kattamiseen.

Kehittämistuet kohdistuvat yrityksen liiketoiminnan kehittämiseen ja ne on myönnetty niiden tukien myöntämisperusteiden mukaan. Tukea ei voida nykysäännöillä edes käyttää perusliiketoiminnan kuluihin. Kyseessä on siis tuki, kun taas esillä olevassa asiassa on kysymys eduskunnan päätöksestä ravintoloille aiheutuvien vahinkojen korvaamisesta. Nämä ovat täysin erillisiä asioita. Business Finlandin ja ELY-keskusten myöntämät tuet eivät voi näin ollen vähentää sitä vahingonkorvausta, johon ravintolayritys on oikeutettu eduskunnan tehtyä päätöksen kieltää lailla ravitsemisliiketoiminnan harjoittamisen. Siten ne eivät voi sulkea pois toisiaan.

MaRa toteaa, ettei hallituksen esityksessä tarkoitettu vahingoista maksettava korvaus voi vähentyä, jos yritys on saanut ELY-keskukselta ja Business Finlandilta kehittämistukea. Ne on tarkoitettut erilaisiin tarkoituksiin. Kehittämistukea ei edes saa käyttää sellaisiin tarkoituksiin, joihin rajoitustoimien vahinkojen korvauksia käytetään.

Vuokratyön huomioon ottaminen uudelleentyöllistymiskorvauksessa

Uudelleentyöllistämisen tukea käsittelevissä säännöksissä käytetään käsitettä palkan maksu. Ravitsemisyriitys ei kaikissa tilanteissa maksa suoraan työntekijälle palkkaa, vaan korvausta henkilöstönvuokrausyritykselle. Säännösten sanamuodon mukaan ravitsemisliikkeellä ei olisi lainkaan oikeutta uudelleentyöllistymiskorvaukseen tällaisissa tilanteissa. Vuokratyövoiman määrä toimialalla on huomattava.

Hallituksen esityksessä ei oteta lainkaan huomioon sitä, että usealla yrityksellä on henkilöstövuokrausyrityksen kanssa sopimus, jonka perusteella samat vuokratyöntekijät vakiintuneesti samassa ravintolayrityksessä. Tämä ratkaisu voi aiheutua esimerkiksi siitä, että yrityksen palvelujen kysyntä vaihtelee päivän tai viikon sisällä. Isoissa yrityksissä sama vuokratyöntekijä voi myös työskennellä eri viikonpäivinä yrityksen eri toimipaikoissa. Joillakin isommilla yrityksillä on myös omia sisäisiä henkilöstönvuokrausyrityksiä.

MaRa katsoo, että ravitsemisliikkeellä tulee olla oikeus uudelleentyöllistymiskorvaukseen siinäkin tilanteessa, että se maksaa korvausta tietystä työntekijästä henkilöstövuokrausyritykselle kolmen kuukauden ajalta rajoitustoimen päättymisen jälkeen. Tuki tulee maksaa ravitsemisliikkeelle, ei henkilöstövuokrausyrityksille.

Mihin kustannuksiin toiminnan rajoitusten hyvittämistuki kohdistuu?

Hallituksen esityksen mukaan toiminnan rajoitusten hyvittämistuki kohdistuisi rajoitusvelvoitteista aiheutuvien joustamattomien välittömien kustannusten kohtuulliseen hyvittämiseen. Säännöksen perusteluissa tällaisena kustannuksena pidettäisiin muun muassa tilavuokria.

Reilusti yli puolet ravitsemisliikkeistä on saanut neuvoteltua vuokranmaksuvelvoitteen kokonaan pois rajoitustoimen ajalta tai siihen merkittävän alennuksen. Vuokranantajat ovat useissa tapauksissa määritelleet vuokranmaksuvelvollisuuden poistoa tai alentamista koskevaan sopimukseen ehdon, jossa valtion korvatesa ravitsemisliikkeelle vuokria, syntyy vuokranantajalle oikeus joko kokonaan tai osittain palauttaa vuokranmaksuvelvollisuus voimaan.

Jos toiminnan rajoitusten hyvittämistuen mainitaan nimenomaisesti kohdistuvan vuokriin, ravitsemisliikkeiden tuesta saama hyöty vähenee merkittävästi, kun vuokranantajat peruvat vuokrien alennuksia tai poistamisia. Ravitsemisliikkeiden kannalta tämä on erittäin negatiivinen piirre tukimallissa.

MaRa katsoo, että lain säännöksistä ja sen perusteluista tulee poistaa viittaus, jonka mukaan tuki kattaisi rajoitustoimen aikaisia vuokria. Muuten säännöksestä ravitsemisliikkeille tuleva hyöty vähenee merkittävästi.

Pykäläkohtaiset kommentit

1 § Soveltamisala

Laki koskee luonnollista henkilöä ja oikeushenkilöä, jonka harjoittaman ravitsemisliikkeen toimintaa on rajoitettu väliaikaisesti majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain 3 a §:n 1 momentin nojalla. Lain soveltamisala ei ulotu henkilöstöravintoloihin, jotka mainitun lain 3 a §:n 3 momentin perusteella on suljettu pois väliaikaisen rajoittamisen piiristä.

Rajaus asettaa henkilöstöravintolat ratkaisevasti erilaiseen asemaan muiden ravintoloiden kanssa. MaRan keräämien tietojen mukaan henkilöstöravintolat ja erityisesti opiskelijaravintolat ovat kärsineet taloudellisesti yhtä paljon kuin muut ravintolat.

Henkilöstöravintolaa koskeva määritelmä säädettiin majoitus- ja ravitsemistoimintaa koskevaan lakiin, koska lain 3 §:ssä säädettiin ravitsemisliikkeiden aukiolosta. Aukioloaika koskevat rajoitukset eivät koskeneet henkilöstöravintoloita. Ravintoloiden aukioloaika koskeva sääntely poistettiin laista alkoholilakia uudistettaessa. Samassa yhteydessä

olisi tullut poistaa henkilöstöravintolaa koskeva määritelmä, koska määritelmällä ei ollut enää merkitystä lain rakenteen kannalta. Henkilöstöravintolaa koskeva määritelmä jäi kuitenkin lakiin käytännössä kuolleeksi kirjaimeksi.

Ravitsemisliikkeen toiminnan kannalta ei ole ollut merkitystä, onko kyseessä yleisölle avoin ravintola vai lain tarkoittama henkilöstöravintola. Suuri osa henkilöstöravintoloista palvelee nykyisin kaikkia asiakkaita, koska ravintolan aukioloaikaa ei enää säännellä sen perusteella kuka saa tulla ravintolaan asiakkaaksi. Näin toimivat useimmat henkilöstö- ja opiskelijaravintolat. Ne ottavat asiakkaaksi myös muita kuin tietyn yrityksen tai laitoksen henkilökuntaa tai oppilaitoksen opiskelijoita ja henkilökuntaa. Ero asiakkaiden välille syntyy ainoastaan aterialta peritystä hinnasta, koska ulkopuolisten asiakkaiden aterioiden hintaa ei tueta. Ennen koronakriisiä ravintolamarkkinassa on ollut enää hyvin vähän ”puhtaita” henkilöstöravintoloita. Suljetulle asiakaspiirille tarkoitetut ravintolat toimivat ympäristössä, jossa asiakaskunta on automaattisesti rajattu (esimerkiksi koulut, vankilat ja muut suljetut laitokset).

Laki ravintolatoiminnan väliaikaisesta rajoittamisesta koski myös henkilöstöravintoloita, koska ne menettivät lakiin kirjatun määräyksen vuoksi oikeuden ottaa ravintoloihin ulkopuolisia asiakkaita. Suuri osa henkilöstöravintoloista sulki ovensa, koska lain vuoksi toiminnasta tuli kannattamatonta. Opiskelijaravintolat joutuivat sulkemaan ovensa myös sen vuoksi, että oppilaitokset suljettiin, jolloin ravintoloiden asiakkaat katosivat. Opiskelijaravintolat menettivät kaiken liiketoimintansa kahden toimintaa rajoittavan lain vuoksi.

Ravitsemisliikkeiden toiminnan rajoittamista koskeva laki rajoitti merkittävästi henkilöstöravintoloiden liiketoimintaa, minkä vuoksi henkilöstöravintoloiden rajaaminen nyt käsiteltävänä olevan lain soveltamisalan ulkopuolelle ei ole perusteltua. Rajaaminen ei ole perustultua siitäkään syystä, että ravintoloille maksetaan hyvitys myynnin vähentymisestä ja uudelleentyöllistämisestä. Hyvityksen ja tuen rakenne ottaa huomioon sen, kuinka paljon laki on rajoittanut liiketoimintaa. Siksi myös henkilöstöravintolat saivat oikeudenmukaisen korvauksen lain vuoksi vähentyneestä liiketoiminnastaan. Suljetulle henkilöpiirille tarkoitetut henkilöstöravintolat, joiden asiakkaat eivät vähentyneet liiketoimintaa rajoittavan lain vuoksi, eivät saisi hyvitystä tai tukea henkilökunnan uudelleen työllistämisestä.

MaRa katsoo, että ravintoloiden liiketoimintaa rajoittava laki vaikutti merkittävästi myös henkilöstöravintoloiden toimintaan. Lain säätämisen vuoksi henkilöstöravintolat menettivät ulkopuoliset asiakkaat, mikä laski niiden liikevaihtoa. Opiskelijaravintoloiden asiakkaat katosivat kokonaan, koska koulut ja oppilaitokset suljettiin. MaRa katsoo, että henkilöstöravintoloita ei ole perusteltua sulkea lain

soveltamisalan ulkopuolelle, koska nekin ovat kärsineet tappioita lain säätämisen takia.

3 § Uudelleentyöllistämisen tuki

Lain 3 §:n 2 momentin mukaan tuki myönnetään komission tiedoksiannon C(2020) 1863 mukaisena väliaikaisena valtiontukena. Tuki-instrumentin valinta johtaa siihen, että yksittäiselle yritykselle myönnettävän tuen enimmäismäärä on 800 000 euroa.

Kuten eduskunnan vahinkojen korvaamista koskevassa lausumassa todetaan, kyse on kohtuullisesta vahinkojen korvaamisesta. Kyse ei ole valtiontuesta, jota voidaan säännösten mukaan rajoittaa.

MaRa katsoo, että yritysten yhdenvertaisen kohtelun ja kilpailun reiluuden vuoksi laissa on säädettävä, että kaikki yritykset saavat vahingon määrään suhteutetun samansuuruisen vahingonkorvauksen.

4 § Tuen myöntämisen edellytykset ja määrä

Tukea maksetaan 1000 euroa kustakin työntekijästä, jolle tuen saaja maksaa rajoitusvelvoitteen päättymistä seuraavan kolmen kuukauden ajalta palkkaa vähintään 2500 euroa. Tuen sitominen maksettuihin palkkoihin luo ravintola-alalla merkittävän ongelman.

Hallituksen esityksessä ei oteta lainkaan huomioon sitä, että usealla yrityksellä on henkilöstövuokrausyrityksen kanssa sopimus, jonka perusteella samat vuokratyöntekijät vakiintuneesti samassa ravintolayrityksessä. Tämä ratkaisu voi aiheutua esimerkiksi siitä, että yrityksen palvelujen kysyntä vaihtelee päivän tai viikon sisällä. Isoissa yrityksissä sama vuokratyöntekijä voi myös työskennellä eri viikonpäivinä yrityksen eri toimipaikoissa.

Moni ravintola-alan yhtiö on luonut konsernirakenteen, jossa työntekijät ovat konsernin omistaman henkilöstövuokrausyhtiön palveluksessa. Yhtiön ravintolatoimipisteet vuokraavat työntekijät konsernin henkilöstövuokrausyhtiöstä. Näillä ravintoloilla ei ole palkkakustannuksia, vaan niiden henkilöstökulut syntyvät henkilöstövuokrauksesta. Lain 4 §:n rakenne johtaa siihen, että nämä yhtiöt eivät saisi lainkaan tukea uudelleentyöllistämistä. Kyse on sadoista ravintoloista ja tuhansista työntekijöistä.

MaRa korostaa, että yritysten tasapuolisen kohtelun varmistamiseksi pykälän sanamuotoa on muutettava niin, että tukea maksetaan, jos yritys on maksanut kolmen kuukauden ajalta palkkaa tai korvausta henkilöstön vuokraamisesta vähintään 2500 euroa työntekijään kohden. Tuki tulee maksaa ravitsemisliikkeelle, ei henkilöstövuokrausyrityksille.

Tuen maksaminen osuu ajankohtaan, jolloin moni työntekijä on vuosilomalla. Lain perusteluissa on todettava, että laissa tarkoitetuksi palkaksi lasketaan myös ravintolayhtiön tai henkilöstövuokrausta harjoittavan yhtiön palveluksessa olevalle työntekijälle maksettu vuosilomapalkka.

6 § Hyvityksen peruste ja enimmäismäärä

Ravitsemisyritykselle myönnetään hyvitystä niiltä kalenteripäiviltä, jotka sisältyvät rajoitusvelvoitteen tarkoittamaan ajanjaksoon. Hyvityksenä suoritetaan enintään 500 000 euroa.

Hyvityksen määrän rajoittaminen 500 000 euroon vaikuttaa yritysten väliseen kilpailuun ja rikkoo yritysten välistä yhdenvertaisuutta ja vahingonkorvausoikeudellisia periaatteita. Eduskunta on lausumassaan todennut, että yrityksille korvataan kohtuulliset vahingot. Korvaus ei voi olla toiselle yritykselle kohtuullisempi kuin toiselle. Korvauksen määrän rajoittaminen vääristää yritysten välistä kilpailua myös siksi, että yrityksen rakenne vaikuttaa ratkaisevasti korvauksen määrään. Useita yrityksiä sisältävä konserni saa enemmän tukea kuin ravintolat yhteen yhtiöön keskittänyt yritys. Lakiesityksen 4 §:ää ja 6 §:ää on muutettava niin, että yrityksille maksettu hyvitys ja tuki ovat kaikille yrityksille tasapuolisia.

Hallituksen esityksessä on tunnistettu, että tuen rajaaminen vaikuttaa ratkaisevasti yritysten väliseen yhdenvertaisuuteen. Perusteluissa todetaan, että lähtökohtana on yritysten keskinäinen yhdenmukainen kohtelu perusoikeutena. Tästä lähtökohdasta poikkeaminen edellyttää yleisesti hyväksyttävää perustetta.

Ehdotettua tukien leikkaamista pidetään esityksen perustelujen mukaan hyväksyttävänä skaalaedun ja neuvotteluvoiman perusteella. Mitä enemmän ravitsemisyrityksellä on myyntiä, sitä enemmän siitä jää katetta esimerkiksi toimitilan kutakin vuokraneliötä kohden. Samalla yritys käy sopimuskumppanilleen kuten vuokranantajalleen entistä merkittävämmäksi. Toisin sanoen yritys on vahvassa asemassa neuvottelemaan vuokransa alemmalle tasolle koronaepidemian ajaksi. Tätä skaalaetua ja neuvotteluvoimaa ei ole pienillä yrityksillä.

Hallituksen esityksessä kuvattu skaalaetu ja neuvotteluvoima liittyvät ravintolatoiminnassa raaka-ainehankintoihin, jotka ovat muuttuvia kustannuksia. Lakiesityksessä todetaan selkeästi, että hyvitystä ei makseta muuttuvista kustannuksista. Skaalaetu ja neuvotteluvoima eivät vaikuta kiinteisiin kustannuksiin. Sähkömaksut ovat samansuuruisia ja vuokranantaja mitoittaa vuokran huoneiston arvon perusteella. Vuokrasopimukset syntyvät usein tarjouskilpailun perusteella, jolloin on selvää, ettei mitään skaalaetua ole olemassa.

MaRan lakimiehet ovat auttaneet jäsenyrityksiä vuokrasopimusten alentamisneuvotteluissa. Vuokrasopimuksessa ei ole nähtävissä mitään eroa pienten ja suurten yritysten välillä. Suuret yritykset eivät ole pystyneet neuvottelemaan parempia ehtoja kuin pienet. Ratkaisevaa vuokraneuvotteluissa on ollut vuokranantajan päättämä linjaus vuokrien alentamisesta.

MaRa katsoo, ettei hallituksen esityksessä ei pystytä kuvaamaan mitään hyväksyttävää perustetta yritysten yhdenmukaisesta kohtelusta poikkeamiselle. Yritysten välisiä perusoikeuksia rikotaan poliittisella rajauksella, jota ei pystytä perustelemaan perusoikeuksien näkökulmasta. MaRa vaatii, että yrityksiä kohdellaan yhdenvertaisesti ja hyvityksen määrän rajoittaminen 500 000 euroon poistetaan laista.

7 § Rajoitukseen perustuvan hyvityksen laskenta

Hallituksen esityksen 7 §:n 4 momentin 2 kohdan mukaan ravitsemisyritykselle määritetään vertailuluvusta euromääräinen osuus, joka on viisi prosenttia siitä vertailuluvun määrästä, joka on yhtä miljoonaa euroa suurempi.

Säännös syrjii suurempia ravitsemisliikkeitä. Olemme esittäneet perustelut sille, miksi isojen yritysten syrjimiselle ei ole oikeudellisesti hyväksyttäviä perusteita edellä kohdissa ”Hallituksen esitys on isoja yrityksiä syrjivä” ja 6 §:n kommentteissa.

MaRa katsoo, että säännösehdotuksen 4 momentista tulee poistaa sen 2 kohta.

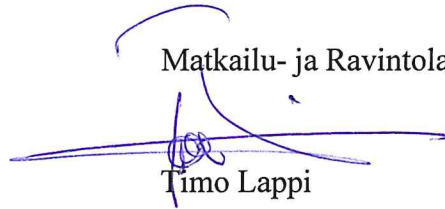
9 § Hyvityksen suorittaminen joukkoajona ja hakemuksesta

Hallituksen esityksen 9 §:n 2 momentissa säädetään mahdollisuudesta suorittaa hyvityksestä osaerä. Tämä on hyvä esitys ja ravintolayrityksille erittäin tärkeää, koska ravintolayritysten kassat ovat tyhjiä ja alkuvaiheen palkkojen, raaka-ainehankintojen ja muiden kulujen kattamiseen tarvitaan rahoitusta.

Pykälän 5 momentissa todetaan, että ravitsemisyritykselle, joka on hakenut valtiolta koronaepidemiaan perustuen muuta kuin lain 3 §:ssä mainittua tukea, toimivaltainen viranomais suorittaa hyvityksen vähentämisen tuesta tarpeellisilta osin sekä maksatuksen yrityksen hakemuksesta. Sanamuodon perusteella pelkkä tuen hakeminen voi vähentää hyvityksen määrää. Moni ravintolayritys on hakenut tukea ELY-keskukselta tai Business Finlandilta. Tämä tuki on myönnetty liiketoiminnan kehittämiseen. Annettua tukea ei saa käyttää yrityksen kiinteiden kustannusten maksamiseen. Kehittämishankkeet voivat kestää pitkään ja tuen maksaminen voi tapahtua vasta ensi vuonna. Lakiesityksen mukaan hyvityksen määrää voidaan vähentää myönnetyn tuen perusteella, vaikka tukea ei olisi vielä maksettu.

MaRa toteaa, että lakiesityksessä tarkoitettu hyvitys on korvausta ravintoloiden sulkemisesta annetun lain aiheuttamista vahingoista. Näillä vahingoilla ei ole mitään tekemistä liiketoiminnan kehittämisen kanssa. Siksi pykälässä on todettava selkeästi, että ELY -keskuksen tai Business Finlandin maksamaa kehittämistukea ei vähennetä tässä laissa tarkoitetusta hyvityksestä.

Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry

Timo Lappi

toimitusjohtaja